

14.1. საბანკო კრედიტების კლასიფიკაცია

მძაფრი კონკურენტული გარემოს ზეგავლენით დასახული სტრატეგიული მიზნების მისაღწევად კომერციულ ბანკებს უნევთ ბაზარზე საკრედიტო პროდუქტების ფართო სპექტრის გატანა, რომლის განახლება და ახალი პროდუქტების შეთავაზება მუდმივი პროცესია. კომერციული ბანკების მიერ მომხმარებლისათვის შეთავაზებული საკრედიტო პროდუქტების კლასიფიკაცია შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა ნიშნით და კრიტერიუმით. საბანკო კრედიტების კლასიფიკაციის საფუძველს წარმოადგენს ის თავისებურებანი, რომლებიც ასახავენ დაკრედიტების ამა თუ იმ მიმართულებას, მხარესა და სპეციფიკას.

განვიხილოთ საბანკო კრედიტების კლასიფიკაცია სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით, რომლებიც მოცემულია ცხრილში №14.1 და დავახასიათოთ მათ შორის უმნიშვნელოვანესები:

ცხრ. №14.1. საბანკო კრედიტების კლასიფიკაცია

	კრიტერიუმი	საბანკო კრედიტის სახეობა
1	კრედიტის სუბიექტის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> კომპანიებზე გაცემული; მცირე (ინდივიდუალურ) მენარმეებზე გაცემული; ფიზიკურ პირებზე გაცემული; სახელმწიფო ორგანიზაციებზე გაცემული; ბანკთაშორისი დაკრედიტება
2	მსესხებლის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> იურიდიულ პირებზე გაცემული; ფიზიკურ პირებზე გაცემული.
3	კრედიტის ობიექტის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> საინვესტიციო პროექტების (უძრავი ქონების შექმნა, ტექნიკური გადაიარაღება, რეკონსტრუქცია) დასაფინანსებლად; საბრუნავი საშუალებების შესავსებად; საანგარიშსწორებო სახსრების უკმარისობის დასაფინანსებლად; სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების შესაძენად; სახელფასო დავალიანების დასაფარავად; კრედიტორული დავალიანების დასაფარავად; სამომხმარებლო მიზნებისათვის.
4	დაკრედიტების მეთოდების მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> ერთჯერადი (მიზნობრივი) პროექტების დასაფინანსებლად; წინასწარ შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში.
5	კრედიტორების რაოდენობის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> ერთი ბანკის მიერ გაცემული; პარალელური, რამდენიმე ბანკის მიერ ერთსა და იმავე მსესხებლის ერთი და იმავე პროექტის დამოუკიდებლად დაფინანსება; სინდიცირებული, სინდიკატად გაერთიანებული რამდენიმე ბანკის მიერ ერთ მსესხებელზე გაცემული.
6	უზრუნველყოფის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> უძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი; მოძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი; თავდებობით უზრუნველყოფილი; საბანკო გარანტიით უზრუნველყოფილი; დეპოზიტით უზრუნველყოფილი; საკრედიტო რისკის დაზღვევით უზრუნველყოფილი; შერეული გირაოთი უზრუნველყოფილი; არაუზრუნველყოფილი (საბლანკო) კრედიტი.

7	ეკონომიკის დარგების მიხედვით (საქართველოში კომერციული ბანკების ანგარიშთა გეგმის შესაბამისად)	<ul style="list-style-type: none"> • ბანკთაშორისი; • ვაჭრობისა და მომსახურების სექტორზე გაცემული; • ენერჯეტიკის სექტორზე გაცემული; • სოფლის მეურნეობისა და მეტყვევობის სექტორზე გაცემული; • მშენებლობის სექტორზე გაცემული; • სამთომომოვებელ და გადაამამუშავებელ სექტორზე გაცემული; • ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის სექტორზე გაცემული; • ფიზიკურ პირებზე გაცემული; • დანარჩენ სექტორზე გაცემული.
8	ბიზნესმიმართულებებისა და საბანკო პროდუქტების მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ბანკთაშორისი კრედიტები; • ბიზნესსესები (კორპორაციული ბიზნესის დაკრედიტება, საშუალო ბიზნესის დაკრედიტება, მცირე ბიზნესის დაკრედიტება); • საცალო ბიზნესი (იპოთეკური კრედიტები, საკრედიტო ბარათები, სხვა სამომხმარებლო კრედიტები).
9	სახელშეკრულებო ვადის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • მოკლევადიანი (1 წლამდე); • საშუალოვადიანი (1-დან 5 წლამდე); • გრძელვადიანი (5 წელზე მეტი ვადით); • ონკოლური (იფარება ბანკის მოთხოვნისთანავე).
10	ვალუტების მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ეროვნულ ვალუტაში (ლარში) გაცემული; • უცხოურ ვალუტაში გაცემული.
11	დაფარვის მეთოდების მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ვადის ბოლოს, ერთჯერადი დაფარვით; • ეტაპობრივად (განვადებით), კრედიტის მთელი ვადის განმავლობაში.
12	დაფარვის სქემის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ჩვეულებრივი, ანუ დიფერენცირებული; • ანუიტეტური, ანუ თანაბარი დაფარვებით.
13	შემოსავლიანობის (საპროცენტო განაკვეთის სიდიდის) მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • შეღავათიანი საპროცენტო განაკვეთით; • საბაზრო საპროცენტო განაკვეთით; • საბაზროზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთით.
14	საპროცენტო განაკვეთის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთით; • მცურავი საპროცენტო განაკვეთით; • მარტივი საპროცენტო განაკვეთით; • რთული საპროცენტო განაკვეთით.
15	პროცენტის თანხის გადახდის მეთოდების მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • პროცენტის გადახდა ხდება წინასწარ, კრედიტის გაცემისთანავე; • პროცენტის გადახდა ხდება პერიოდულად (ყოველთვიურად, კვარტალში ერთხელ, ყოველწლიურად); • პროცენტის გადახდა ხდება ძირითადი თანხის დაფარვის დროს.
16	კრედიტის თანხის დაფარვის მიმდინარე მდგომარეობის მიხედვით	<ul style="list-style-type: none"> • ვადიანი; • ვადაგადაცილებული.
17	კრედიტის დაფარვის რისკის მიხედვით (საქართველოში მოქმედი კლასიფიკაციის მიხედვით)	<ul style="list-style-type: none"> • სტანდარტული; • საყურადღებო; • არასტანდარტული; • საეჭვო; • უიმედო; • ჩამონერილი.

1) კრედიტის სუბიექტის მიხედვით:

- კომპანიებზე გაცემული;
- მცირე (ინდივიდუალურ) მენარმეებზე გაცემული;
- ფიზიკურ პირებზე გაცემული;
- სახელმწიფო ორგანიზაციებზე გაცემული;
- ბანკთაშორისი დაკრედიტება.

„საბანკო დაკრედიტების საფუძვლების“ თემის გავლისას დავახასიათეთ კრედიტის სუბიექტები. ბუნებრივია, საბანკო კრედიტების კლასიფიკაციას კრედიტის სუბიექტების მიხედვით დიდი მნიშვნელობა აქვს.

2) მსესხებლის მიხედვით:

- იურიდიულ პირებზე გაცემული;
- ფიზიკურ პირებზე გაცემული.

ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული და მარტივი კლასიფიკაციაა, თუმცა, მისი მნიშვნელობა დიდია, გამომდინარე იქიდან, რომ როგორც კონკრეტული კომერციული ბანკის, ისე მთლიანად საბანკო სისტემის ანალიზი იურიდიული და ფიზიკური პირების მიხედვით ბევრი დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა. კომერციული ბანკები საკუთარი კლასიფიკაციის შედეგების შედარებით უშუალო კონკურენტების ან სისტემის მაჩვენებელთან, იღებენ სასარგებლო ინფორმაციას, რომელიც მათ ეხმარება საკუთარი სტრატეგიის ან ტაქტიკის კორექტირების გადაწყვეტილების მიღებაში. ასევე მნიშვნელოვანია ასეთი ინფორმაციის ანალიზი ქვეყნის მასშტაბით.

მაგალითისათვის, სულ რაღაც 7 წლის წინ (2006 წლის ბოლოსათვის) საქართველოს საბანკო სისტემის საკრედიტო პორტფელში იურიდიულ პირებზე გაცემული კრედიტები შეადგენდა 71%-ს, ხოლო ფიზიკურ პირებზე გაცემული – 29%-ს. ეს ის პერიოდი, როცა იწყება ფიზიკურ პირებზე კრედიტების (იპოთეკური, სამომხმარებლო, განვადება, საკრედიტო ბარათები) მასობრივი გაცემა. 2013 წლის ბოლოსათვის (ანუ 7 წელიწადში) ეს მაჩვენებლები, შესაბამისად, 54%-ისა და 46%-ის ტოლი გახდა.

3) კრედიტის ობიექტის მიხედვით:

- საინვესტიციო პროექტების (უძრავი ქონების შეძენა, ტექნიკური გადაიარაღება, რეკონსტრუქცია) დასაფინანსებლად;
- საბრუნავი საშუალებების შესავსებად;
- საანგარიშსწორებო სახსრების უკმარისობის დასაფინანსებლად;
- სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების შესაძენად;
- სახელფასო დავალიანების დასაფარავად;
- სხვა კრედიტორული დავალიანების დასაფარავად;
- სამომხმარებლო მიზნებისათვის.

კრედიტის ობიექტები ასევე იქნა დახასიათებული გასულ მასალაში. ცხადია, აღნიშნული კლასიფიკაცია პირობითად შეიძლება ჩაითვალოს და იგი მხოლოდ კრედიტის ძირითად ობიექტებს მოიცავს. კონკრეტული კომერციული ბანკის შემთხვევაში ჩამონათვალი შეიძლება უფრო ფართო ან, პირიქით, ვიწრო იყოს.

4) დაკრედიტების მეთოდების მიხედვით:

- ერთჯერადი (მიზნობრივი) პროექტების დასაფინანსებლად;
- წინასწარ შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში.

ერთჯერადი (მიზნობრივი) კრედიტების გაცემა ხდება შემთხვევიდან შემთხვევამდე კონკრეტული მიზნისათვის და კონკრეტული პროექტების დასაფინანსებლად. კრედიტების ამ ჯგუფში შედის როგორც ბიზნესსესხები, ისე სამომხმარებლო მიზნებისათვის გამიზნული კრედიტები (იპოთეკური, სამომხმარებლო და ა.შ.). მიზნობრივი კრედიტის გაცემის შემდეგ, როგორც წესი, კომერციული ბანკის მიერ ხდება ამ კრედიტის მიზნობრიობის მონიტორინგი, ანუ იმის დადგენა, ნამდვილად იმ მიზნით იქნა იგი გამოყენებული, რისთვისაც გაიცა?

რაც შეეხება **დაკრედიტებას წინასწარ შეთანხმებული ლიმიტისა და პირობების ფარგლებში**, მას კომერციული ბანკი სთავაზობს მხოლოდ კარ-

გად ცნობილ, მაღალი რეპუტაციის მქონე მსესხებლებს. ამ შემთხვევებში კომერციულ ბანკსა და მსესხებელს შორის ფორმდება გენერალური ხელშეკრულება, სადაც განისაზღვრება ორივე მხარის ყველა უფლება-მოვალეობა და დაკრედიტების პირობა, ასევე კრედიტის უზრუნველყოფა (გირავნობა), რომლისათვისაც, როგორც წესი, იდება საგირავნო ხელშეკრულება.

ამ ტიპის შეთანხმებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კომერციულ ბანკსა და მსესხებელს შორის ურთიერთობისას, ვინაიდან ორივე მხარე წინასწარ აგვარებს დაფინანსების გრძელვადიან პრობლემებს: კომერციული ბანკი ახდენს თავისი რესურსების კარგი პირობებით (კარგ მსესხებელზე, სათანადო უზრუნველყოფით) განთავსებას, ხოლო მსესხებელი გრძელვადიან პერსპექტივაში გარანტირებულია სათანადო რესურსებით საკმაოდ მიმზიდველი პირობებით (დაბალი საპროცენტო განაკვეთი, ხელმისაწვდომობა). რაც არანაკლებ მიშვნელოვანია, ასეთი ურთიერთობის დროს იზოგება როგორც მსესხებლის, ისე კომერციული ბანკის დრო და შრომითი დანახარჯები. მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში ამ ტიპის დაკრედიტების ყველაზე გავრცელებულ სქემებს წარმოადგენს საკრედიტო ხაზი, რევოლვერული კრედიტი, ოვერდრაფტი და კონტოკორენტული კრედიტი:

- **საკრედიტო ხაზი** – ესაა კომერციული ბანკის ხელშეკრულებით განსაზღვრული ვალდებულება, უზრუნველყოს მსესხებლისათვის კრედიტის მიწოდება დროის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში, ანუ გაუხსნას საკრედიტო ხაზი. საკრედიტო ხაზის მოქმედების პერიოდში მსესხებელს შეუძლია ნებისმიერ დროს მიიღოს კრედიტი დამატებითი საკრედიტო თუ საგირავნო ხელშეკრულების გაფორმების გარეშე. როგორც წესი, საკრედიტო ხაზის გახსნის საკითხი დგება მსხვილი კომპანიების დაფინანსების შემთხვევაში, როცა მსესხებელს უჩნდება ფულადი რესურსების საჭიროება პერიოდულად, პროექტის სხვადასხვა ეტაპის რეალიზაციის დროს. ერთიანი საკრედიტო ხაზის ფარგლებში ყოველი ახალი კრედიტის მიწოდება შეიძლება ხდებოდეს წინასწარ დადგენილი ლიმიტის ფარგლებში.
- **რევოლვერული კრედიტი** შეიძლება ჩაითვალოს საკრედიტო ხაზის ნაირსახეობად, ვინაიდან ამ შემთხვევაშიც კომერციული ბანკის მხრიდან ხდება კრედიტის გარკვეული ლიმიტის დადგენა, რომლის გამოყენებაც შეუძლია მსესხებელს. განსხვავება ისაა, რომ კრედიტის ათვისება ხდება მსესხებლის მიერ მისთვის დადგენილი ლიმიტის ფარგლებში სრულად ან ნაწილობრივ და ამ ლიმიტის „განახლება“ ხდება ავტომატურად ადრე დაფარული კრედიტის ან მისი ნაწილის ფარგლებში. ანუ რევოლვერული კრედიტი – ესაა მუდმივად განახლებადი საკრედიტო ხაზი, ოღონდ, რა თქმა უნდა, იგი არაა უვადო, არამედ წინასწარ განისაზღვრება მისი მოქმედების პერიოდი (როგორც წესი, იგი მოკლევადიანი არ არის).
- **ოვერდრაფტი** წარმოდგება ინგლისური სიტყვისაგან *overdraft*, რაც კრედიტის გადამეტებას, გადახარჯვას ნიშნავს. ოვერდრაფტი – ესაა თანხა, რომლის ფარგლებშიც კომერციული ბანკი აკრედიტებს მსესხებლის მიმდინარე ანგარიშს. ოვერდრაფტის დროს ბანკი ახდენს გადახდებს კლიენტის მიმდინარე ანგარიშიდან შეთანხმებული ლიმიტის ფარგლებში, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ანგარიშებზე სახსრები

არ ირიცხება. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს მსესხებლის მიმდინარე ანგარიშზე სადებეტო (მინუსიანი) სალდოს წარმოქმას, რომელიც ასახავს ბანკის მიმართ დავალიანების მოცულობას. ბუნებრივია, ოვერდრაფტის უფლებით სარგებლობენ კომერციული ბანკის განსაკუთრებული კლიენტები.

- **კონტოკორენტული კრედიტი** წარმოადგენს ოვერდრაფტის ნაირსახეობას. იგი საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი ტიპური მაგალითია. ამ კრედიტით სარგებლობენ კომერციული ბანკების ის კლიენტები, რომელთაც ამ ბანკში მიმდინარე ანგარიში აქვთ. თავისი არსით კონტოკორენტული კრედიტი აერთიანებს კლიენტის საკრედიტო და საანგარიშსწორებო-საკასო მომსახურებას ერთიანი, აქტიურ-პასიური კონტოკორენტული ანგარიშის გახსნით. აქტიურ-პასიური ანგარიშები ქართული ბანკების ანგარიშთა გეგმის მიხედვით გათვალისწინებული არ არის. კონტოკორენტული ანგარიშის გახსნით კომერციული ბანკი საკუთარ თავზე იღებს ვალდებულებას, განახორციელოს კლიენტის მიმდინარე მოთხოვნებთან და ვალდებულებებთან დაკავშირებული ყველა ოპერაცია. კონტოკორენტული კრედიტის მოცულობისა და ვადების განსაზღვრის საფუძველია კლიენტის სამეურნეო მოთხოვნები და ვალდებულებები და მათი მაქსიმალური მოცულობა (ლიმიტი) განისაზღვრება ხელშეკრულებით. ამასთან, ბუნებრივია, დაკრედიტების ლიმიტი თითოეული მსესხებლისათვის დგინდება ინდივიდუალურად, მისი ფინანსური მდგომარეობიდან და რეპუტაციიდან გამომდინარე. აღნიშნული სქემის მთავარი უპირატესობაა მსესხებლის საბრუნავი სახსრების დეფიციტის პრობლემის ოპერატიულად (ავტომატურ რეჟიმში) მოხსნა.

5) გაცემული კრედიტის რაოდენობის (კრედიტორების) მიხედვით:

- ერთი ბანკის მიერ გაცემული;
- პარალელური, რამდენიმე ბანკის მიერ ერთი და იმავე მსესხებლის ერთი და იმავე პროექტის დამოუკიდებლად დაფინანსება;
- სინდიცირებული, სინდიკატად გაერთიანებული რამდენიმე ბანკის მიერ ერთ მსესხებელზე გაცემული.

ერთი ბანკის მიერ გაცემული კრედიტები აერთიანებს ყველა იმ სტანდარტული პროექტის დაფინანსებას, რომელთა დროსაც სახეზეა ერთი კრედიტორი და ერთი მსესხებელი.

პარალელური დაფინანსება. საბანკო პრაქტიკაში ხშირია შემთხვევები, როცა მსესხებელი ერთი კონკრეტული პროექტის დასაფინანსებლად აწარმოებს მოლაპარაკებას რამდენიმე ბანკთან. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს მსესხებლის მცდელობა, აარჩიოს საუკეთესო წინადადება, სხვადასხვა კომერციული ბანკის შეთავაზებებიდან. სხვადასხვა გარემოებიდან გამომდინარე, მსესხებელმა შეიძლება ერთი პროექტის დაფინანსება განახორციელოს ორი ან რამდენიმე ბანკის დაკრედიტებით, სადაც ისინი შეიძლება მონაწილეობდნენ პროექტის დაფინანსების სხვადასხვა ეტაპზე. გარდა ამისა, შეიძლება გარკვეული პროექტის დაფინანსება დაიწყოს ერთი ბანკის სახსრებით, მაგრამ მას რალაც ეტაპზე ჩაენაცვლოს ან დაემატოს სხვა ბანკი (ან ბანკები). პარალელური დაფინანსების შემთხვევებში კრედიტორების (ბანკების) მიერ არ ხდება რაიმე საკითხზე შეთანხმება და თითოეული მათგანი მოქმედებს საკუთარი რისკით

და ინტერესებიდან გამომდინარე. ამ დროს მსესხებლისა და ცალკეული კრედიტორების შეთანხმების პირობები შეიძლება განსხვავებული იყოს.

სინდიცირებული კრედიტი მიენიშება მსესხებელს არანაკლებ ორი კრედიტორის მიერ, რომლებიც მონაწილეობენ გარიგებაში განსაზღვრული წილით და, როგორც წესი, ერთიანი საკრედიტო ხელშეკრულების საფუძველზე. სინდიცირებული კრედიტი მეტწილად იმ შემთხვევაში გამოიყენება, როცა ხდება ისეთი დიდი პროექტის დაფინანსება, რომელიც თავისი მოცულობით არ ძალუძს ცალკე აღებულ ერთ კომერციულ ბანკს. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს როგორც დაფინანსებისათვის აუცილებელი რესურსების არარსებობა კონკრეტულ კომერციულ ბანკში, ისე მისი მხრიდან სავალდებულო ნორმატივებისა და ლიმიტების დარღვევის საშიშროება. სინდიცირებული საკრედიტო ხელშეკრულების მომზადება უფრო ხანგრძლივი პროცესია, ვიდრე ერთი კრედიტორის არსებობის შემთხვევაში.

იურიდიული თვალსაზრისით, სინდიცირებული კრედიტი, პირველ რიგში, ესაა შეთანხმება კრედიტორებს, ანუ ბანკებს შორის. უმეტესწილად სინდიცირებული კრედიტი გვევლინება, როგორც საერთაშორისო ბანკთაშორისი დაკრედიტების ერთ-ერთი ფორმა, რომლის დროსაც კრედიტი მიენიშება მსესხებელს კრედიტორი ბანკების ჯგუფის, ანუ სინდიკატის (კონსორციუმი ან კლუბი) მიერ. საბანკო სინდიკატები იქმნებიან, რათა ერთობლივ საფუძველზე განახორციელონ მსხვილი საკრედიტო პროექტების დაფინანსება.

6) უზრუნველყოფის მიხედვით:

- უძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი;
- მოძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი;
- თავდებობით უზრუნველყოფილი;
- საბანკო გარანტიით უზრუნველყოფილი;
- დეპოზიტით უზრუნველყოფილი;
- საკრედიტო რისკის დაზღვევით უზრუნველყოფილი;
- შერეული გირაოთი უზრუნველყოფილი;
- არაუზრუნველყოფილი (საბლანკო) კრედიტი.

გამომდინარე იმ როლიდან, რომელიც ენიჭება კრედიტის უზრუნველყოფას საბანკო დაკრედიტებისას, გასაგებია ამ კლასიფიკაციის მნიშვნელობა. აღნიშნული ჩამონათვალიდან ზოგიერთი არის მაღალლიკვიდური (მაგალითად, დეპოზიტით უზრუნველყოფილი), ზოგიერთი – ნაკლებად ლიკვიდური (მაგალითად, უძრავი ქონებით უზრუნველყოფილი). როგორც ჩამონათვალიდან ვხედავთ, არის არაუზრუნველყოფილი (საბლანკო) კრედიტიც. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დიდი მნიშვნელობა აქვს საკრედიტო პორტფელის ანალიზს ამ კლასიფიკაციით, ვინაიდან იგი მოიცავს კონკრეტული კომერციული ბანკის საკრედიტო საქმიანობის ან დაკრედიტების რომელიმე მიმართულების რისკიანობის ხარისხს.

7) ეკონომიკის დარგების მიხედვით (საქართველოში კომერციული ბანკების ანგარიშთა გეგმის შესაბამისად):

- ბანკთაშორისი;
- ვაჭრობისა და მომსახურების სექტორზე გაცემული;
- ენერჯეტიკის სექტორზე გაცემული;
- სოფლის მეურნეობისა და მეტყვეობის სექტორზე გაცემული;

- მშენებლობის სექტორზე გაცემული;
- სამთომომპოვებელ და გადამამუშავებელ სექტორზე გაცემული;
- ტრანსპორტისა და კავშირგაბმულობის სექტორზე გაცემული;
- ფიზიკურ პირებზე გაცემული;
- დანარჩენ სექტორზე გაცემული.

წარმოდგენილი კლასიფიკაცია განისაზღვრება საქართველოს კომერციული ბანკების ანგარიშთა გეგმით. აღნიშნული სეგმენტაციის რეალური სურათის ნახვა 2004 და 2013 წლების ბოლოსათვის საინტერესო ინფორმაციას იძლევა (ცხრ. №14.2.).

ცხრ. №14.2. საქართველოს საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელი ეკონომიკის დარგების ჭრილში

ეკონომიკის დარგები	2004.12.31	2013.12.31
ბანკთაშორისი	3.4 %	0.8 %
ვაჭრობა და მომსახურება	33.5 %	24.9 %
ენერჯეტიკა	2.7 %	1.8 %
სოფლის მეურნეობა და მეტყვეობა	1.3 %	1.5 %
მშენებლობა	5.2 %	4.5 %
სამთომომპოვებელი და გადამამუშავებელი	14.4 %	6.4 %
ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა	1.9 %	2.7 %
ფიზიკური პირები	29.1 %	45.6 %
დანარჩენი	8.5 %	11.8 %
სულ:	100.0 %	100.0 %

8) ბიზნესმიმართულებებისა და საბანკო პროდუქტების მიხედვით:

- ბანკთაშორისი კრედიტები;
- ბიზნესსესხები:
  - კორპორაციული ბიზნესის დაკრედიტება;
  - საშუალო ბიზნესის დაკრედიტება;
  - მცირე ბიზნესის დაკრედიტება.
- დაკრედიტების საცალო ბიზნესი:
  - იპოთეკური კრედიტები;
  - საკრედიტო ბარათები;
  - სხვა სამომხმარებლო კრედიტები.

ამ კლასიფიკაციას შეიძლება დაკრედიტების ბაზრის სეგმენტაცია ვუნოდოთ და იგი მეტად მნიშვნელოვანია. კონკურენტების შესახებ ინფორმაცია აღნიშნული კლასიფიკაციის მიხედვით ნებისმიერი კომერციული ბანკისათვის მეტად ფასეულია, ვინაიდან მიღებულმა შედეგებმა და მათ საფუძველზე გაკეთებულმა დასკვნებმა შეიძლება წარმოაჩინოს მისი სუსტი ადგილები და საკრედიტო საქმიანობის გაფართოების პერსპექტიული მიმართულებები. კონკრეტული ბანკის ჭრილში აღნიშნული კლასიფიკაციით გაკეთებული ანალიზი გვიჩვენებს, თუ რომელ სეგმენტზეა იგი უფრო აქტიური, სად მეტი წარმატება აქვს, შეესაბამება თუ არა არსებული მდგომარეობა მის სტრატეგიასა და საკრედიტო პოლიტიკას.

მნიშვნელოვანია ასევე ქვეყნის მასშტაბით ამ კლასიფიკაციის შედეგად მიღებული საერთო სურათი, მაგალითად, როგორია მასში კომერციული ბანკებისა და სხვა საკრედიტო ინსტიტუტების წილი, რამდენად შეესაბამება იგი ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტებს, რამდენად ახლოსა სხვა, წარმატებული ქვეყნების ანალოგიურ შედეგებთან და ა.შ.

ბანკთაშორისი დაკრედიტება წარმოადგენს ფინანსური ბაზრის უმნიშვნელოვანეს სეგმენტს, სადაც ხდება მოკლევადიანი საკრედიტო რესურსების ყიდვა და გაყიდვა ბანკთაშორისი კრედიტებისა და ბანკთაშორისი დეპოზიტების სახით. როგორც უკვე აღინიშნა, ბანკთაშორისი დაკრედიტების თავისებურებაა მისი მოკლევადიანობა, იგი ასევე წარმოადგენს სახსრების ოპერატიულ წყაროს კომერციული ბანკების ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად, საკორესპონდენტო ანგარიშების შესავსებად და ფინანსური ბაზრების უფრო შემოსავლიან სეგმენტებზე აქტიური ოპერაციების განსახორციელებლად.

ბიზნესსესხებში გაერთიანებულია იურიდიულ პირებზე, ასევე ინდივიდუალურ მენარმეებზე გაცემული კრედიტი (კორპორაციული, საშუალო და მცირე ბიზნესი). ამ საბანკო პროდუქტების მიხედვით კლასიფიკაციის საფუძველს წარმოადგენს: გაცემული კრედიტების მოცულობა, საპროცენტო განაკვეთი (როგორც წესი, კორპორაციულ კლიენტებზე კრედიტები გაიცემა უფრო დაბალი საპროცენტო განაკვეთით, ვიდრე მცირე ბიზნესზე), დაკრედიტების პირობები, საკრედიტო პროექტების შესწავლისა და მსესხებლის კრედიტუნარიანობის განსაზღვრის მეთოდოლოგია და სხვა კრიტერიუმები. ზოგიერთ ბანკში, თავისი სპეციფიკიდან გამომდინარე, საშუალო და მცირე ბიზნესი შეიძლება ერთ ჯგუფად იყოს გაერთიანებული.

დაკრედიტების საცალო ბიზნესი, ანუ სამომხმარებლო დაკრედიტება, აერთიანებს ფიზიკურ პირებზე გაცემულ მიზნობრივ კრედიტს და წარმოადგენს თანამედროვე საცალო ბაზრის განუყოფელ ნაწილს. სამომხმარებლო კრედიტი – ესაა ეკონომიკური ურთიერთობები კრედიტორსა და ფიზიკურ პირს შორის, გამოხატული ფულადი ფორმით სასესხო კაპიტალის მოძრაობაში და მიმართული მსესხებლის დანახარჯების ფინანსირებისაკენ. აღნიშნული დანახარჯები დაკავშირებულია საქონლისა და მომსახურების შეძენასთან, მოხმარებასა და გამოყენებასთან. სამომხმარებლო კრედიტების ძირითადი სახეობებია იპოთეკური კრედიტი, საკრედიტო ბარათები და მიზნობრივი სამომხმარებლო კრედიტი.

ქვემოთ მოცემულია სესხების კლასიფიკაცია სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით, რომელთაც დანვრილებით არ განვიხილავთ, მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ მათი მემკვიდრით მიღებული ინფორმაციის უდიდესი მნიშვნელობა:

9) სახელშეკრულებო ვადის მიხედვით:

- მოკლევადიანი (1 წლამდე);
- საშუალოვადიანი (1-დან 5 წლამდე);
- გრძელვადიანი (5 წელზე მეტი ვადით);
- ონკოლური (იფარება ბანკის მოთხოვნისთანავე).

10) ვალუტების მიხედვით:

- ეროვნულ ვალუტაში (ლარში) გაცემული;
- უცხოურ ვალუტაში გაცემული.

11) დაფარვის მეთოდების მიხედვით:

- ვადის ბოლოს, ერთჯერადი დაფარვით;
- ეტაპობრივად (განვადებით), კრედიტის მთელი ვადის განმავლობაში;

12) დაფარვის სქემის მიხედვით:

- ჩვეულებრივი, ანუ დიფერენცირებული;
- ანუიტეტური, ანუ თანაბარი დაფარვებით.

13) შემოსავლიანობის (საპროცენტო განაკვეთის სიდიდის) მიხედვით:

- შელავთიანი საპროცენტო განაკვეთით;
- საბაზრო საპროცენტო განაკვეთით;
- საბაზროზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთით.

14) საპროცენტო განაკვეთის მიხედვით:

- ფიქსირებული საპროცენტო განაკვეთით;
- მცურავი საპროცენტო განაკვეთით;
- მარტივი საპროცენტო განაკვეთით;
- რთული საპროცენტო განაკვეთით.

15) პროცენტის თანხის გადახდის მეთოდების მიხედვით:

- პროცენტის გადახდა ხდება წინასწარ, კრედიტის გაცემისთანავე;
- პროცენტის გადახდა ხდება პერიოდულად (ყოველთვიურად, კვარტალში ერთხელ, ყოველწლიურად);
- პროცენტის გადახდა ხდება ძირითადი თანხის დაფარვის დროს.

16) კრედიტის თანხის დაფარვის მიმდინარე მდგომარეობის მიხედვით:

- ვადიანი;
- ვადაგადაცილებული.

17) კრედიტის დაფარვის რისკის მიხედვით (საქართველოში მოქმედი კლასიფიკაციის მიხედვით):

- სტანდარტული;
- საყურადღებო;
- არასტანდარტული;
- საეჭვო;
- უიმედო;
- ჩამონერილი.

საბანკო კრედიტების კლასიფიკაციას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კომერციული ბანკის საკრედიტო საქმიანობის ანალიზის, სეგმენტაციის, მსესხებლების პრიორიტეტებისა და საბაზრო კონიუნქტურის კვლევის, ასევე არსებული ნაკლოვანებებისა და რისკების გამოვლენისა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მისაღებად. ყოველივე ზემოაღნიშნული მნიშვნელოვანია როგორც კომერციული ბანკების, ისე მარეგულირებელი ორგანოებისათვის, საბანკო სისტემის მკვლევარებისა და ანალიტიკოსებისათვის. მაგალითისათვის გამოდგება საქართველოს ეროვნული ბანკის ქვემოთ მოცემული ინფორ-

მაციები (ცხრ. №14.3, №14.4 და №14.5.), რომლებიც საინტერესო დასკვნების გამოტანის საშუალებას იძლევა.

ცხრ. №14.3. საქართველოს საბანკო სისტემის სესხების კლასიფიკაცია სახელშეკრულებო ვადების მიხედვით 31.12.2013

	სესხით სარგებლობის ვადა	წილი სესხების მთლიან რ-ში	წილი სესხების მთლიან მოც-ში
1	1 თვის ჩათვლით	13.1 %	1.4 %
2	1 თვიდან 3 თვის ჩათვლით	6.6 %	1.7 %
3	3 თვიდან 6 თვის ჩათვლით	10.4 %	4.4 %
4	6 თვიდან 12 თვის ჩათვლით	40.9 %	15.3 %
5	12 თვეზე მეტი	29.1 %	77.2 %
	სულ:	100.0 %	100.0 %

ცხრ. №14.4. საქართველოს საბანკო სისტემის სესხების კლასიფიკაცია სახელშეკრულებო თანხების მიხედვით 31.12.2013

	გაცემული სესხის თანხა	წილი სესხების მთლიან რ-ში	წილი სესხების მთლიან მოც-ში
1	1 ლარიდან 1,000 ლარის ჩათვლით	67.8 %	5.6 %
2	1,000 ლარიდან 2,000 ლარის ჩათვლით	14.3 %	4.0 %
3	2,000 ლარიდან 20,000 ლარის ჩათვლით	15.6 %	16.2 %
4	20,000 ლარიდან 50,000 ლარის ჩათვლით	1.2 %	7.3 %
5	50,000 ლარიდან 100,000 ლარის ჩათვლით	0.6 %	7.4 %
6	100,000 ლარზე მეტი	0.5 %	59.5 %
	სულ:	100.0 %	100.0 %

ცხრ. №14.5. საქართველოს საბანკო სისტემის სესხების კლასიფიკაცია საპროცენტო განაკვეთის მიხედვით 31.12.2013

	სესხით სარგებლობის წლიური საპროცენტო განაკვეთი	წილი სესხების მთლიან რ-ში	წილი სესხების მთლიან მოც-ში
1	0 %-დან 5 % ჩათვლით	31.5 %	5.7 %
2	5 %-დან 10 % ჩათვლით	0.7 %	13.2 %
3	10 %-დან 15 % ჩათვლით	6.8 %	57.8 %
4	15 %-დან 20 % ჩათვლით	10.6 %	12.3 %
5	20 %-დან 25 % ჩათვლით	7.9 %	2.7 %
6	25 %-დან 30 % ჩათვლით	15.2 %	3.4 %
7	30 %-დან 35 % ჩათვლით	1.5 %	0.7 %
8	35 %-დან 40 % ჩათვლით	18.0 %	3.6 %
9	40 %-დან 45 % ჩათვლით	1.7 %	0.2 %
10	45 %-დან 50 % ჩათვლით	3.5 %	0.3 %
11	50 %-ზე მეტი	2.5 %	0.1 %
	სულ:	100.0 %	100.0 %

საბოლოოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ პრაქტიკაში არ არსებობს საბანკო კრედიტების ერთიანი კლასიფიკაციის სისტემა. აქედან გამომდინარე, წარმოდგენილი კლასიფიკაცია მოიცავს საბანკო კრედიტების შესაძლო მაქსიმალურ სეგმენტაციას (თუმცა, ის შეიძლება არასრული იყოს), მაგრამ მათი გამოყენება კონკრეტული კომერციული ბანკების, მარეგულირებლების ან ანალიტიკოსების მიერ არის სუბიექტური და დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა მიზანს ემსახურება მათი კვლევა.

14.2. ერთჯერადი კრედიტების ბანკა

ერთჯერადი (მიზნობრივი) კრედიტები შეადგენენ კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელის საერთო მოცულობის უდიდეს ნაწილს და მათი გაცემა ხდება შემთხვევიდან შემთხვევამდე, კონკრეტული მიზნისათვის და კონკრეტული პროექტის (ობიექტის) დასაფინანსებლად. ერთჯერადი კრედიტის გაცემისას ფორმდება ინდივიდუალური საკრედიტო ხელშეკრულება, რომელშიც განერილია ყოველი დეტალი, მათ შორის, რა თქმა უნდა, მიზნობრიობა, დაფარვის ვადები და ა.შ.

ერთჯერადი კრედიტის ყოველი მოთხოვნისას პოტენციურ მსესხებელს უნევს ბანკში თავისი მოთხოვნის არგუმენტირება (დასაბუთება) და შესაბამისი დოკუმენტების აუცილებელი პაკეტის წარდგენა. მიზნობრივი კრედიტის გაცემა ხდება ერთჯერადად, სასესხო ანგარიშიდან მსესხებლის ანგარიშსწორების ანგარიშზე კრედიტის თანხის ჩარიცხვით. აქედან გამომდინარე, მსესხებელს ექნება იმდენი სასესხო ანგარიში, რამდენი მიზნობრივი ობიექტიც აქვს. მაგალითად, ფიზიკურ პირს იპოთეკური და ავტოკრედიტის არსებობის შემთხვევაში ორი შესაბამისი სასესხო ანგარიში ექნება. რა თქმა უნდა, ანალოგიურია შემთხვევები იურიდიული პირების დროსაც. არსებული კრედიტის სრულად დაფარვის შემდეგ იმავე ან სხვა მიზნობრიობის ახალი კრედიტის დამტკიცებისას იხსნება ახალი სასესხო ანგარიში და ა.შ.

ერთჯერადი კრედიტების ფასი არაა ერთგვაროვანი და დამოკიდებულია სუბიექტურ თუ ობიექტურ გარემოებაზე, მათ შორის, დაკრედიტების მიზანზე, პოტენციური მსესხებლის ფინანსურ მდგომარეობასა და მის რეპუტაციაზე, საკრედიტო რისკის ხარისხზე, ფულადი ბაზრის კონიუნქტურასა და კონკურენციის დონეზე, ასევე დაკრედიტების ვადაზე, უზრუნველყოფის სახეობაზე, ვალუტაზე და ა.შ.

ტრადიციულად, იურიდიულ პირებზე გაცემული ერთჯერადი კრედიტების უზრუნველყოფის სახეობებია მატერიალურ-სასაქონლო ფასეულობები, ლიკვიდური ფასიანი ქაღალდები, უძრავი ქონება და მოწყობილობები.

ფიზიკური პირების შემთხვევაში ერთჯერადი კრედიტების გაცემისას უზრუნველყოფის ძირითად სახეობებად გვევლინება უძრავი და მოძრავი ქონება, გარანტია და თავდებობა. ორივე შემთხვევაში, როგორც წესი, კრედიტის უზრუნველყოფის აუცილებელ თანმდევ ელემენტს წარმოადგენს უზრუნველყოფის საგნის დაზღვევის მოთხოვნა კომერციული ბანკის მხრიდან. ფიზიკური პირის შემთხვევაში ამას შეიძლება დაემატოს უშუალოდ მსესხებლის სიცოცხლის დაზღვევაც.